

ÇOCUK KORUMA VE ÇOCUK ADALET SİSTEMLERİNİN ENTEGRASYONU

- KESİŞME NOKTASINDAKİ GENÇLERE YÖNELİK UYGULAMA MODELİ -

Elif Aynacı

GİRİŞ

Suçluluk sosyal bağlamda meydana gelen bir davranış olmakla birlikte sosyal ve yapısal koşullar suçluluğun gelişimi, tanımı, reformu, cezalandırılması ve önlenmesi ile ilgili politika kararlarını etkilediği ileri sürülmektedir². Tarihsel süreç içerisinde de toplumlar zamana, gelişmişlik düzeylerine ve sosyokültürel yapılarına bağlı olarak çocuğa farklı değerler atfetmiş; çocuğun suça yönelme olgusuna da farklı anlayışlarla yaklaşmışlardır. Her şeyden önce çocuk suçluluğu kavramı 16. ve 17. yüzyılda ortaya çıkmış; çocuğun kontrolü ve denetiminde ailenin yükümlü olduğu fikri kabul edilmiştir³. Dolayısıyla bu dönemde yasayı ihlal eden çocuklar öncelikle ailelerine geri gönderilmiştir. Yasaya aykırı davranışlarda bulunmaya devam etmeleri halinde ise işledikleri suçlara karşılık olarak kırbaçlanma, sürgün ve idam dahil olmak üzere çoğunlukla fiziksel cezalandırmaya dayalı bir uygulamaya maruz kalınmıştır⁴. Buna karşılık 18. ve 19. yüzyılda çocukların maruz kaldığı fiziksel cezalandırma uygulamaları ahlaki açıdan yanlış görülmeye başlanmış ve ciddi suçların önlenmesinde ise söz konusu uygulamaların olumlu bir etkisinin bulunmadığı kabul edilmiştir. Bunun üzerine aile kurumuna benzer disiplinli bir ortamın sağlanması amaçlanarak barınma evleri kurulmuştur. Ancak zaman geçtikçe bu kurumlarda disiplin sıkı ve sert yöntemlerle sağlanmaya çalışılmış; çocukların kötü ve riskli koşullar altında ve onları etkili bir biçimde ıslah etmekten aciz kapalı infaz kurumlarında tutuldukları anlaşılmıştır⁵. Yine de barınma evlerinin oluşturulması ile çocuğa dair konularda devletin müdahale yetkisinin bulunabileceği fikrinin oluştuğu söylenebilir. Dolayısıyla bu dönemden itibaren aile, artık çocuğun kontrolü üzerindeki ilk ve tek yetkili kurum olmaktan çıkmış; ailenin otoritesi yerini devletin otoritesine bırakmıştır⁶.

¹ Özyeğin Üniversitesi Kamu Hukuku tezli yüksek lisans öğrencisi.

² Bartollas/Schmallegger, s. 16.

³ Bartollas/Schmallegger, s. 12.

⁴ Junger-Tas, s. 506.

⁵ Bartollas/Schmallegger, s. 13.

⁶ Bartollas/Schmallegger, s. 12.

Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren çocuk ve ergen arasındaki ayrıma dikkat çekilerek çocukluk ve ergenlik kavramlarının yeniden ele alınması, kentleşmenin artmasıyla birlikte çocukların içinde buldukları kötü yaşam koşullarının iyileştirilmesi, çocuğun ucuz iş gücünden faydalanarak sömürülmesinin önüne geçilmesi ve kamuya ait bir eğitim sisteminin oluşturulması gibi birtakım amaçlarla çocuk suçluluğu ile ilgili tüm dünyada bir dizi reform girişimi gerçekleştirilmiştir⁷. Çocuk mahkemeleri de bu dönemde ihmal edilen, istismara uğrayan, suç işleyen çocukları korumayı ve kurtarmayı amaçlayan sosyal reformist hareketin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır⁸. Dolayısıyla çocuklara özgü bir adalet sistemi oluşturulurken öncelikle çocuk mahkemelerinin bir sosyal hizmet kuruluşu gibi işlev görmesi amaçlanmıştır. Buna karşılık değişen toplumsal, ekonomik ve kültürel yapıların da etkisiyle söz konusu refah odaklı yaklaşım eleştirilmeye başlanmış; çocuk mahkemelerinin yasal ve kurumsal yapısı değişerek refah yaklaşımı, yerini giderek adalet yaklaşımına bırakmıştır⁹. Adalet yaklaşımında ise hem çocuk hem de yetişkin suçluların irade sahibi ve sorumlu insanlar oldukları kabul edilir ve dolayısıyla yasayı aykırı bir davranışta bulduklarında cezalandırılmayı hak ettiklerine inanılır¹⁰. Son zamanlarda giderek yaygınlaşan dengeli ve onarıcı adalet modeli de çocukların serbest iradeleri ile antisosyal davranış sergilemeleri halinde cezalandırılmaları gerektiğini savunur. Ancak burada sadece özgürlüğün kısıtlanmasına veya danışmanlık ile bireysel rehabilitasyon sağlanmasına dayanan bir yaklaşım yerine toplum temelli bir yaklaşım benimsenerek toplumun, mağdurun ve suça sürüklenen çocuğun ihtiyaçlarını mümkün olan en etkili şekilde karşılanması amaçlanır¹¹. Günümüzde hala söz konusu yaklaşımların etkililiği tartışılmaktadır. Buna karşılık her halde, çocuk ve gençlerin korunması ve suçlu davranışta bulunanların yeniden topluma kazandırılması açısından çocuk mahkemelerinin önemli bir sorumluluğunun bulunduğunu söylemek mümkündür.

Çocuğa karşı yaklaşımın değişmesiyle birlikte uluslararası alanda da bir takım etkili girişimler oluşmaya başlamıştır. Bunlar arasında en kapsamlı düzenlemeyi içeren sözleşme metni ise 20 Kasım 1989'da kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'dir (ÇHS). Çocuk haklarının Magna Carta'sı olarak da kabul edilen¹² ÇHS'nin önsözünde toplumun temel birimi olan ailenin, toplum içinde kendisine yüklenen sorumlulukları tam olarak yerine

⁷ Junger-Tas, s. 507.

⁸ Uluğtekin, s. 5.

⁹ Uluğtekin, ss. 6-7.

¹⁰ Bartollas & Schmallegger, s. 309.

¹¹ Bartollas & Schmallegger, ss. 310-311.

¹² Atılğan & Atılğan, s. 24.

getirebilmesi için gerekli korumayı ve yardım görmesinin zorunlu olduğu; çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu şekilde gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış ortamı içindeki bir aile çevresi içinde yetişmesinin gerekli olduğu; çocuğun toplum içinde bireysel bir yaşam sürdürebilmesi için tam olarak hazırlanması, özellikle barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesi gerektiği değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için de taraf devletlerin sözleşme maddelerine kesinlikle uymaları gerektiği hükme bağlanmıştır. Ahde vefa ilkesine uygun olarak taraf devletler antlaşmayı iyiniyetli, yani amacından saptırmadan yerine getirmelidirler. Dolayısıyla taraf devletler, Sözleşme’de çocuklara tanınan bütün hakların kendi egemenlik alanlarında yaşama geçirilmesini sağlayacak gerekli önlemleri almaları gerekmektedir. Öyle ki, Sözleşmenin 4. maddesi açıkça taraf devletlerden Sözleşmede yer alan hakların yaşama geçirilmesi için gerekli “her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri” almalarını talep etmektedir.

Çocuk suçluluğu ile ilgili gelinen noktada ülkeler gençlerin yaşam kalitesini iyileştirmek, suça karışan çocukların ihtiyaçlarını belirleyip bu ihtiyaçların asgari düzeyde karşılanmasını sağlamak ve çocuk suçluluğunu kontrol altına almak için neler yapılabileceklerini sorgulamaya başlamıştır. Bu arada bilimsel araştırmalar da son on yılda çocuk adalet reformlarının gelişmesinde ve dolayısıyla politika ve programların şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Özellikle Amerika’da yapılan son araştırmalara göre, başarılı bir gençliğe giden yolda kalmalarını sağlamak için çocukların yoksulluktan kurtarılması, istismar ve ihmalden korunması, sağlık hizmetleri ve kaliteli eğitime erişimlerinin sağlanması ve sağlam bir ahlaki ve manevi dayanağı sağlayan politikalar ve programların geliştirilmesi gerekmektedir¹³. Keza bu düşünce Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi’nin 10 Numaralı Genel Yorumu’nda da dile getirilmekte ve desteklenmektedir. Buna göre Komite, çocuk suçluluğunun önlenmesi konusunun ÇHS’nin uygulanmasında en önemli hedeflerden biri olduğunu vurgulayarak çocuk suçluluğunu önlemeyi amaçlayan bir tedbirler paketi içermeyen çocuk adaleti politikasının da ciddi eksikliklerden muztarip olacağı belirtilmiştir¹⁴. Dolayısıyla ülkelerin çocuk suçluluğunu önlemeye yönelik geliştirecekleri politikaların eğitim sistemi, sağlık sistemi ve çocuk koruma sisteminden bağımsız olması düşünülemez.

Çalışmamızda da bu düşünceden hareketle öncelikle kötü muamele ve suça yönelme arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılacak olup çocuk koruma ve adalet sistemlerinin arasındaki işbirliğinin

¹³ Bartollas & Schmallegger, s. 20.

¹⁴ 10 No’lu Genel Yorum, par. 17.

önemine vurgu yapılacaktır. Ardından Amerika’da çocuk koruma ve adalet sistemlerini entegre etmek için geliştirilen Kesişme Noktasındaki Gençlere Yönelik Uygulama Modeli ele alınacak; modelin benimsediği amaç ve ilkeler doğrultusunda sistemlerin entegrasyonu için izlenmesi gereken adımlardan ve modeli uygulayan yargı alanlarından elde edilen geri bildirimlere göre ise modelin yararlı olduğu ve eksik kaldığı hususlardan bahsedilecektir.

A. KÖTÜ MUAMELE – SUÇA YÖNELME DÖNGÜSÜ

Dünya Sağlık Örgütü’nün 2017’de yayınlamış olduğu rapora göre, 2016 yılında dünya üzerinde bulunan çocukların yaklaşık %23’ünün fiziksel istismara, %36’sının duygusal istismara ve %26’sının ise cinsel istismara uğradığı belirtilmiştir¹⁵. Türkiye’de ise UNICEF tarafından 2010 yılında yapılan çocuk istismarı ve aile içi şiddet konulu araştırmaya göre 7-18 yaşlar arasındaki çocukların %56’sının fiziksel istismara, %49’unun duygusal istismara ve %10’unun cinsel istismara tanık olduğu saptanmıştır¹⁶. Çocuk hakları ihlali olan ve gittikçe yaygınlaşan ihmal ve istismar uzun yıllardan beri sosyal bilimcilerin, araştırmacıların ve resmi otoritelerin dikkatini çekmekte ve üzerinde çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Bu araştırmalar çocuğa yönelik kötü muamelenin uzun vadede davranış bozuklukları, zihinsel rahatsızlıklar ve uyumsuzluklar yaşama riskini arttırdığı ve dolayısıyla duygusal travmadan, evden/okuldan kaçmaya, uyuşturucu ve alkol bağımlılığından suça yönelme gibi istenmeyen olumsuz davranışlara yol açan bir faktör olabileceği sonucuna ulaşmaktadır¹⁷.

Özellikle son kırk yıl içerisinde, çocuklukta karşılaşılan kötü muamele ile suça sürüklenme durumu arasında da bir ilişkinin var olduğuna dair ciddi kanıtlar içeren araştırmalar bulunmaktadır. Çocukluktan ergenliğe ve genç erişkinliğe kadar takip edilen 1575 davayı esas alan bir araştırmada çocukken istismar veya ihmal edilmenin, çocukken tutuklanma olasılığını %59 ve yetişkinlikte ise %29 oranında arttırdığı saptanmıştır¹⁸. Yine bu çocukların daha sonrasında şiddet suçundan tutuklanma olasılığını ise %30 oranında arttırdığı belirlenmiştir¹⁹. Suça yönelen ve yönelmemiş olan ergenler arasında stres belirtilerini ve stresle başa çıkma

¹⁵ World Health Organization, “Child Maltreatment”, 2017.

https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/child/Child_maltreatment_infographic_EN.pdf?ua=1 (e.t. 09.08.2019).

¹⁶ UNICEF, “Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması”, 2010.

<http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf> (e.t. 09.08.2019).

¹⁷ Özgentürk, ss. 273-274.

¹⁸ Bartollas & Schmallegger, s. 194.

¹⁹ *İbid.*

yollarını karşılaştıran benzer bir çalışmada ise suça sürüklenen ergenlerin genel olarak, suç kabul edilen davranış öncesinde stresli yaşam olayı (özellikle istismar, ihmal, şiddete maruz kalma ve cinsel sarkıntılık) ile karşılaşmış olma oranlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır²⁰. Dolayısıyla ergenlik döneminde bulunan çocuklara, yaşadıkları stresi idare edebilmeleri için gerekli becerilerin öğretilmesinin, gelecekteki çeşitli psikiyatrik bozukluklardan suçlu davranışlara kadar uzanan olumsuz sonuçların ortadan kaldırılması ya da en aza indirgenmesi boyutlarında etkisi olacağı düşünülmektedir²¹. Tüm bu veriler doğrultusunda çocuğun kötü muameleye veya şiddete maruz kalması, yaşamında olumsuz sonuçlar doğurabilecek aynı davranışlara müdahil olma olasılığını, yani çocuk adalet sistemi içerisinde yer alma olasılığını artırmakta olduğuna ve dolayısıyla iki sistem arasında işbirliğine dayalı bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiğine dikkat çekilmesi gerekir.

B. KESİŞME NOKTASINDAKİ GENÇLERE YÖNELİK UYGULAMA MODELİ (CROSSOVER YOUTH PRACTICE MODEL)

Her ne kadar tartışmalı olsa da ihmal ve istismara maruz kalma ile suç işleme eğilimi arasında bir ilişkinin var olduğuna dair araştırma bulgularının sayısı giderek artmaktadır. Georgetown Üniversitesi bünyesinde bulunan Çocuk Adalet Reformu Merkezi (Center for Juvenile Justice Reform – CJJR) tarafından 2010 yılında geliştirilen Kesişme Noktasındaki Gençlere Yönelik Uygulama Modeli (Uygulama Modeli), kötü muamele ve suça yönelme arasındaki ilişkiyi açıklamaya yardımcı olma ve kesişme noktasındaki gençlerin ihtiyaçlarını saptayarak çözüm yolları üretmeyi amaç edinmiştir²². Kesişme noktasındaki gençler, ayrıcalık ve önceliklere sahip oldukları düşünülen çocuk koruma sistemi ile onlara suçlu gözüyle bakılan çocuk adalet sistemi arasında sıkışmış; üstelik halihazırda bu iki sistem arasında entegrasyon ve koordinasyon sağlanamadığından çoğu zaman göz ardı edilmiş bir vaziyette bulunmaktadır. Özellikle iki sistemin çalışma prensiplerinin farklı oluşu sistemlerin bu gençlere yeterli bir şekilde cevap vermesini engellemektedir²³. Buna rağmen her iki sistemin de amacı gençlerin en yüksek yararına olacak şekilde gelişimlerini desteklemek olmalıdır. Bu noktada Uygulama Modeli sistemlerin daha verimli ve etkili çalışmalarını sağlayarak bu ortak amacın gerçekleştirilmesine de katkıda bulunmaktadır.

²⁰ Basut & Erden, s. 49.

²¹ Basut & Erden, s. 53.

²² Kolivoski, Barnet & Abbott, s. 3.

²³ Herz, Lee, Lutz,, Stewart, Tuell & Wiig, s. 19.

Uygulama Modeli'nden önce ise Amerika Çocuk Esirgeme Birliği (Child Welfare League of America – CWLA) daha entegre bir çocuk koruma ve adalet sisteminin geliştirilmesini desteklemek, politika ve program geliştirme ve uygulamada işbirliğine dayalı bir yaklaşımı teşvik etmek amacıyla 2000 yılında Sistemlerin Entegrasyonu Projesi'ni geliştirdi²⁴. Bu proje sayesinde kötü muamele ve çocuk suçluluğu arasındaki bağlantı hakkında farkındalık oluşmaya başlamış; sistemlerin kesişme noktasındaki gençlere yönelik ortak bir sorumluluğun bulunduğu dair bilinç artmıştır. Nitekim projenin hedefleri arasında da kötü muamele ile çocuk suçluluğu arasındaki bağlantıya ve kesişme noktasındaki gençlerin kendine özgü ihtiyaçlarına ilişkin farkındalığı arttırmak; çocuk adalet sistemine dahil olan ve kötü muamele görmüş gençlerin ihtiyaçlarını karşılayan en iyi uygulama ve politikaların geliştirilmesini ve uygulanmasını sağlamak, birden fazla kez sistemlere dahil olmalarını önlemek ve sonuçları iyileştirmek; sistemlerin işbirliğini ve koordinasyonu geliştirmek için sağlam kamu politikası ve mevzuat geliştirmek, teşvik etmek ve bu popülasyonu ele alma çabalarını desteklemek için daha fazla altyapı oluşturmak yer almaktadır²⁵.

Amerika'daki federal ve eyalet kanunlarında da sistemler arasındaki koordinasyon, işbirliği ve entegrasyonu destekleyen hükümler bulunmaktadır. Örneğin, Çocuk İstismarı Önleme ve Tedavi Yasası'nda (Child Abuse Prevention and Treatment Act – CAPTA) bulunan çeşitli hükümlerde çocuk koruma hizmetlerinin geliştirilmesi amacıyla çocuk koruma ve adalet sistemleri arasındaki işbirliğinin desteklenmesi ve sağlanması gerektiği belirtilmekte; söz konusu işbirliğine katkıda bulunacak çok disiplinli bölgesel merkezler, projeler ve eğitimler için de fon sağlanacağı vurgulanmaktadır²⁶. Yine Çocuk Adalet ve Suçluluğu Önleme Yasası'nda da (Juvenile Justice and Delinquency Prevention Act) sistem entegrasyonunu destekleyici hükümleri belirlemek mümkündür. Örneğin söz konusu yasaya göre, çocuk koruma ve adalet sistemleri kayıtlarının ortak bir sistemde toplanmasını sağlayacak uygulamaların oluşturulması gerekmektedir²⁷. Çocuk İstismarı Önleme ve Tedavi Yasası ile benzer şekilde sistemlerin entegrasyonu için yapılacak araştırma, proje ve diğer girişimler için fon sağlanacağına yönelik hüküm bir çok maddede yer almaktadır²⁸. Eyalet yasalarında ise kurumlar arası ilişkiyi daha ayrıntılı biçimde ele almak mümkün; dolayısıyla sistemler arası

²⁴ Herz, Lee, Lutz,, Stewart, Tuell & Wiig, s. 34.

²⁵ Herz, Lee, Lutz,, Stewart, Tuell & Wiig, s. 23.

²⁶ Heldman, s. 44.

²⁷ 42 USC 5633(a)(26) ve 42 USC 5633(a)(27); Heldman, s. 48.

²⁸ Bkz. 42 USC 5651(a) veya 42 USC 5633(a)(9); Heldman, ss. 47-48.

işbirliğinin kapsamı, bilgi paylaşımının sınırları vb. tüm konularda eyaletler, temel ilke ve prensiplere uygun, ayrıntılı ve açık düzenlemeler yapmaktadır. Örneğin, Washington eyaletinin bir yasasında (Uniform Health Care Information Act) sağlık uzmanlarının, hastalarının yazılı izin olmaksızın hastalar hakkındaki sağlık bilgilerini açıklayamayacağı belirtilir²⁹. Fakat hem Sistemlerin Entegrasyonu Projesi hem de Uygulama Modeli, bir komite kurulmasını; komitenin mevcut yasa ve politikaları gözden geçirmesini ve problemler konular üzerinde çalışmalarını gerekli bulmaktadır.

1. Kesişme Noktasındaki Genç

Hem çocuk koruma hem de çocuk adalet sistemleri ile teması geçen ve iki sistemle ilişkileri açısından çeşitli konularda yer alan gençleri tanımlamak için kesişme noktasındaki genç kavramı kapsayıcı bir terim olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte bu gençlere yönelik yaklaşımların ve kaynakların tartışılması ve geliştirilmesi amacıyla kesişme noktasındaki genç kavramı üçe ayrılmaktadır;

- Dually-Identified Youth: mevcut durumda çocuk adalet sistemi içerisinde bulunan ve fakat geçmişte çocuk koruma sisteminde yer almış olan gençler
- Dually-Involved Youth: mevcut durumda hem çocuk koruma hem de çocuk adalet sistemleri içerisinde eşzamanlı olarak bulunan gençler
- Dually-Adjudicated Youth: geçmişte hem çocuk koruma hem de çocuk adalet sistemlerinde eşzamanlı olarak bulunan gençler³⁰

Terminolojinin belirlenmesi, iki sistem arasında geçiş halinde olan gençlerin ve durumlarının daha iyi anlaşılmasını sağlamak, bunlarla ilgili verileri düzenlemek, ilgili politika gelişimini bilgilendirmek ve uygun müdahaleleri tasarlamak için önem arz etmektedir³¹. Örneğin, ilk kategoride yer alan bir gencin çocuk koruma sistemindeki öyküsü, çocuk adalet sistemi uygulayıcılarına bu genç hakkında uygulanacak önleme ve koruyucu tedbirler açısından yol gösterici olacaktır. Yine ikinci kategoride yer alan gençler için iki sistemin birlikte çalışması, ortak bir plan oluşturma ve bu planın yönetimini koordine etme fırsatları sunmakta ve dolayısıyla daha etkili sonuç elde etme imkanı sağlamaktadır. Üçüncü kategoride yer alan ve

²⁹ Heldman, s. 21.

³⁰ Wiig & Tuell (Guidebook), s. 23.

³¹ *İbid.*

hakkında hüküm verilen gençler için de mahkeme kararlarının birlikte uygulanması ve takibinin koordineli olarak yapılması açısından benzer bir fayda söz konusudur.

Kesişme noktasındaki gençlerin ortak özellikleri üzerine yapılan bir araştırmaya göre suça sürüklenen genç popülasyonu ile karşılaştırıldığında kesişme noktasındaki gençler arasında kız çocuğu nüfusunun daha fazla olduğu tespit edilmiştir³². Aynı zamanda kesişme noktasındaki gençlerin Afrikalı Amerikalı olma ihtimali daha yüksektir³³.

Cinsiyet, ırk vb. özellikler dışında bu gençlerin uzun süre çocuk koruma sistemi ile bağlantısı olduğu da dikkat çekmekte; sık sık yerleştikleri kurum veya ailelerin değiştirildiği saptanmıştır³⁴. Nitekim bazı araştırmalara göre, korunma ihtiyacı olan gençlerin yerleştirildikleri kurum veya ailenin sayısı arttıkça suça yönelme ihtimalleri artmaktadır³⁵. Çünkü yerleştirildiği kurum veya aileye alışma süreci her seferinde tekrarlanmakta, sık olarak okul değişikliği yapmak zorunda olup eğitiminde aksamalar meydana gelmekte ve bu durum sosyal çevresiyle zayıf bir bağ kurmasına neden olmaktadır. Yine kesişme noktasındaki gençlerde tespit edilen bir diğer ortak özellik ise okul başarılarının düşük olması ve çoğunlukla okula devam sıkıntısı yaşamalarıdır³⁶. Dolayısıyla bu gençlere yönelik çalışmaların sadece koruma ve adalet sistemleri ile değil; eğitim, sağlık vb. gençleri ilgilendiren diğer sistemler de dahil edilerek yapılması gerekmektedir.

Son olarak kesişme noktasındaki gençlere yönelik bir önyargının bulunduğu dair birçok araştırma bulunmaktadır. Özellikle çocuk adalet sisteminde yer alan görevlilerin çocuk koruma sistemi ile geçmişte bulunan gençlerin suç işleme potansiyellerinin daha fazla olduğuna yönelik bir önyargının bulunduğu; kesişme noktasındaki genç kategorisinde yer almayanlara göre daha sert yaptırımlara maruz kaldıkları saptanmıştır³⁷. Bu nedenle Uygulama Modeli'nin tatbiki sırasında bu tür önyargıların ortadan kaldırılmasını sağlayacak eğitim içeriklerinin oluşturulması da kritik öneme sahiptir.

³² Herz & Dierkhising, ss. 62-64.

³³ Herz & Dierkhising, ss. 62-64.

³⁴ Kolivoski, Barnet & Abbott, s. 5.

³⁵ Kolivoski, Barnet & Abbott, s. 6.

³⁶ Kolivoski, Barnet & Abbott, s. 5.

³⁷ Kolivoski, Barnet & Abbott, s. 8.

2. Kesişme Noktasındaki Gençlere Yönelik Uygulama Modeli'nin Tatbiki

Uygulama Modeli temelde üç aşamadan meydana gelmektedir. Amerika'da yargı alanlarına göre çocuk adalet sistemlerinde farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar standart bir uygulama modeli geliştirilmesine engel teşkil etmektedir. Uygulama Modeli de temel de üç aşamadan meydana gelmekte olup modelin her aşama için sunacağı tavsiyeler genel olarak çalışmanın nasıl yürütülmesi gerektiği ile ilgilidir. Dolayısıyla modeli uygulayacak olan yargı alanları, kendilerine özgü şartları da göz önünde bulundurup kendi uygulama modellerini oluşturmaları tavsiye edilmektedir.

a. Birinci Aşama

Amerika'da çocuk adalet sisteminde süreç genellikle bir gencin çocuk mahkemesine yönlendirilmesiyle başlamakta; yönlendirme yetkisi ise bazı yargı alanlarında birçok kişi veya kuruma bazılarında ise sadece polise tanınmaktadır³⁸. Uygulama Modeli ise ilk aşamada yönlendirme kararı alınmadan gencin kesişme noktasında olup olmadığının tespit edilmesi ve buna göre resmi sürecin dışında bir diversiyon seçeneğinin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır³⁹. Her ne kadar model için de süreç durdurma veya yakalamadan itibaren başlasa da çocuk koruma ve eğitim sistemleri içerisinde gençleri

³⁸ Bartollas & Schmallegger, s. 306.

³⁹ Kolivoski, Barnet & Abbott, s. 9.

suça teşvik edecek uygulamaların tespit edilmesi ve suçun önlenmesine yönelik çalışmalar da önem arz etmektedir. Nitekim Uygulama Modeli de bu öneme vurgu yapmaktadır.

Çocuk koruma sistemine mevcut durumda veya geçmişte dahil olan bir genç tutuklandıktan sonra ise kesişme noktasındaki genç grubunda bulunduğu tespit en erken aşamada yapılması gerekmektedir. Böylece erken tespit, gencin ihtiyaçlarının değerlendirilmesi ve tutuklamanın neden gerçekleştiğinin anlaşılması açısından fırsat sağlayacaktır. Ayrıca Amerika’da neredeyse bütün eyaletlerde çocukların yetişkin mahkemesine sevkine izin veren kanun hükümleri bulunmaktadır⁴⁰. Dolayısıyla kesişme noktasındaki gencin yetişkin mahkemesine sevkini engelleyip çocuk adalet sistemine yönlendirilmesini sağlamak açısından da erken tespit kritik öneme sahiptir. Buna göre her bir yargı alanına kesişme noktasındaki gençleri tespit etme noktasında kılavuzluk edecek bir protokol hazırlamaları tavsiye edilmektedir⁴¹. Personellere yönelik eğitimlerde de bu protokolün amacı, temel ilke ve uygulaması hakkında bilgi verilmelidir.

Gencin çocuk koruma sistemi ile bağlantısı olduğu tespit edildikten sonra çocuk adalet sistemindeki görevli, söz konusu gencin dosyasıyla ilgilenen sosyal hizmet uzmanını bu durumdan haberdar etmeli ve genç hakkındaki diğer bilgileri de talep etmelidir. Hatta sadece çocuk koruma sistemi ile değil; eğitim, sağlık vb. sistemlerle de iletişime geçerek dava dosyasını ilgilendirecek yeterli bilgiye sahip olunması tavsiye edilmektedir⁴². Ancak kişisel veri niteliğindeki bu bilgilere erişim sağlanmadan önce genç ve ailesinin açık muvafakatinin bulunması gerekmektedir. Bu muvafakat ise bir izin belgesinin imzalanması yoluyla elde edilebilir. Fakat söz konusu metinde çocuk adalet ve koruma sistemlerinin bilgi paylaşımında bulunacağı bilgisinin açık ve anlaşılır bir şekilde yer alması önem arz etmektedir.

Uygulama Modeli’ne göre ilk duruşma yapılmadan ve hatta çocuk mahkemesine yönlendirme kararı verilmeden önce bir toplantı yapılması ve bu toplantıya genç, gencin ailesi, çocuk adalet sistemindeki görevli (genellikle şartlı tahliye görevlisi), sosyal hizmet uzmanı, avukat ve diğer ilgili sistemlerdeki görevlilerin katılması beklenmektedir. Bu toplantıda gencin diversiyon yoluyla ceza muhakemesi sisteminin dışına çıkartılmasının mümkün olup olmadığı değerlendirilmelidir. Değerlendirme sırasında ise işlediği iddia edilen suçun niteliği, gencin

⁴⁰ Bartollas & Schmallegger, s. 366.

⁴¹ Kolivoski, Barnet & Abbott, s. 9.

⁴² Kolivoski, Barnet & Abbott, s. 10.

mevcut durumdaki davranışsal ve duygusal durumu, aile geçmişi, gencin eğitim durumu, çocuk koruma ve diğer sistemlerden elde edilen bilgiler, gencin yüksek yararı ve kamu güvenliği gibi birçok faktörler göz önünde bulundurulmalıdır⁴³.

Toplantı sonunda genç hakkında diversiyon yolunun mümkün gözükmemesi halinde ise çocuk adalet sistemindeki görevli, sosyal hizmet uzmanı ve ailenin süreç boyunca işbirliği içerisinde olması beklenmektedir. Örneğin, Güney Carolina eyaletinin Charleston bölgesinde kesişme noktasındaki genç tespit edildikten sonra şartlı tahliye görevlisi tarafından bu durum sosyal hizmet uzmanına bildirilmekte; o dava ile ilgilenecek bir kadro oluşturulmakta ve tutuklama duruşmasından temyiz duruşmasına kadar muhakemenin her aşamasına dahil olmaktadır⁴⁴. Özellikle çocuk koruma sistemindeki mevcut dosyası hakkında bilgi sahibi olan sosyal hizmet görevlisinin adalet sistemindeki süreçte de aktif olarak yer alması, gencin ihtiyaçlarının tespiti hususunda yararlı olacaktır. Aynı şekilde adalet sistemindeki görevlinin de gencin koruma sistemindeki dosyası hakkında bilgilendirilmesi ve gelişmelerden haberdar edilmesi sistemler arasında birbiriyle çelişen kararların alınmasını engelleyecektir.

b. İkinci Aşama

Kesişme noktasındaki genç diversiyon yoluyla ceza muhakemesi sisteminin dışına çıkartılmış olsun veya olmasın tüm süreç, sistemler arasında koordineli bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Nitekim dava süreci boyunca bilgi paylaşımını kolaylaştırmak ve sistemlerin ortak bir değerlendirmesi sonucu karar alınmasını sağlamak amacıyla Uygulama Modeli iki tür yaklaşım benimsemektedir. Birinci yaklaşım kesişme noktasındaki gençlerin adalet ve koruma sistemlerine özgü davalarının uzman hakim, savcı ve avukatlarla eş zamanlı yönetilmesini içermektedir⁴⁵. Bu durumda mahkeme personellerine de kesişme noktasındaki gençler hakkında eğitim verilmesi gerekmektedir. Kesişme noktasındaki gençlere özgü bir mahkeme yapısının oluşturulamayacağı bir yargı alanında ise çocuk koruma, adalet ve diğer ilgili sistemlerde bulunan görevlilerin hem duruşma öncesi hem de duruşma sırasında birlikte aktif olarak çalışması tavsiye edilmektedir⁴⁶. Söz konusu ikinci yaklaşımda özellikle mahkeme

⁴³ Kolivoski, Barnet & Abbott, s. 11.

⁴⁴ Herz, Lee, Lutz,, Stewart, Tuell & Wiig, s. 37.

⁴⁵ Kolivoski, Barnet & Abbott, s. 13.

⁴⁶ Kolivoski, Barnet & Abbott, s. 14.

sürecinden önce bir araya gelip vakaya yönelik ortak bir değerlendirme ve bu değerlendirmeye bağlı kapsamlı bir vaka planlamasının yapılması kritik öneme sahiptir.

Ortak değerlendirme süreci, akıl sağlığı, madde kullanımı ve eğitim ihtiyaçlarının dikkate alınması da dahil olmak üzere mümkün olduğunca çok kaynaktan elde edilen bilgilerin derlenmesini içerir⁴⁷. Bu durum sürece dahil olan tüm sistemlerin aynı bilgilere sahip olmasına ve işbirliği içerisinde çalışmasına yardımcı olacaktır. Uygulama Modeli de ortak değerlendirme sürecinde şu hususların göz önünde bulundurulması gerektiğine vurgu yapmaktadır;

- Gencin süreç boyunca gelişen davranış kalıplarının gözden geçirilmesi
- Gencin akran grubu, okul performansı, madde kullanımı, öz denetim becerisi ve suçlu davranış geçmişi gibi suça neden olan faktörlerin değerlendirilmesi
- Gencin ve ailedeki diğer çocukların esenlik ve güvenliklerini etkileyen genel ihtiyaçların değerlendirilmesi
- Ailenin olumlu ebeveynlik becerilerini destekleyecek kaynakları belirlemek için ailenin olumlu ve güçlü yönlerinin keşfedilmesi
- Aile içindeki şiddet, madde bağımlılığı, ruh sağlığı, kronik sağlık sorunları ve yoksulluk gibi olası tüm faktörlerin göz önünde bulundurulması
- Eğitim, davranışsal ve sağlıkla ilgili ihtiyaçların yanı sıra genç ve aileye özgü diğer bireysel ihtiyaçların değerlendirilmesi⁴⁸

Sistemlerin ortak değerlendirmesi sonucu sürece rehberlik edecek bir vaka planlaması yapılması ve kesişme noktasındaki gencin, ailesinin, sistemlerdeki kurum ve personelin bu planları koordineli bir şekilde takip etmesi gerekmektedir. Uygulama Modeli’ni hayata geçiren bazı yargı alanları ilk önce davaya dahil olan tüm sistemlerin tek bir vaka planı oluşturacaklarını düşündüler. Ancak zamanı verimli kullanmak ve yerel/merkezi sistem gereklilikleri sebebiyle böylesine bütünleşmiş bir planın uygulamada aksaklıklara sebep olacağı sonucuna vardılar⁴⁹. Dolayısıyla her bir sistem kendisine özgü bir vaka planı hazırlayacak; ancak bu vaka planları ortak değerlendirme sonucu belirlenen hedefleri gerçekleştirmeye uygun olmaları gerekmektedir. Örneğin, Florida’nın Miami-Dade bölgesinde vaka dosyası incelemeleri sırasında kullanılmak üzere bir nevi kalite iyileştirme aracı (continuous quality improvement –

⁴⁷ Kolivoski, Barnet & Abbott, s. 17.

⁴⁸ *İbid.*

⁴⁹ Herz, Lee, Lutz,, Stewart, Tuell & Wiig, s. 41.

CQI) geliştirilmiş ve vaka planlarının içeriğinin çok disiplinli bir ekip tarafından yapılan önerileri yansıtmayı yansıtmadığı tespit edilmektedir⁵⁰.

c. Üçüncü Aşama

Uygulama Modeli'nin son aşamasında kesişme noktasındaki gencin tekrar suça yönelmesini engellemek ve refah düzeyini arttırmak amaçlanmaktadır. Bu aşamada çocuk koruma ve adalet sistemleri, yapılan vaka planlarının koordineli bir vaka yönetimi ve denetimi yoluyla uygulanması için çalışmalıdır. Bununla birlikte kesişme noktasındaki genç ve ailesinin kaydettiği ilerlemenin de düzenli olarak takip edilmesi ve değerlendirilmesi; bu değerlendirmelere uygun olarak ve gerektiği takdirde mevcut planda uyarlama yapılması gerekmektedir⁵¹. Koordineli bir vaka yönetimi için uzmanlaşmış vaka yönetimi ve denetim birimleri kurulabileceği gibi çok disiplinli bir ekip de oluşturulabilir⁵². Ancak burada önemli olan husus, çocuk koruma ve adalet sistemlerinin her birinde yalnızca vaka yönetimi ve denetimi ile görevlendirilen personellerin bulundurulmasıdır. İdeal olanı ise iki sistemin ortak bir vaka yönetim birimi veya ekibinin olmasıdır.

Başarılı bir vaka yönetimi sırasında kesişme noktasındaki gençlerin yetişkinliğe geçiş sürecini kolaylaştıracak planlamaların da yapılması gerekmektedir. Özellikle bakım evi, ruh ve sinir hastalıkları hastanesi, ıslah evi veya infaz kurumu gibi uzun bir süre toplumdaki uzak kısıtlı bir çevre ile iletişim sağlayan gençlere destek verilmelidir. Yaşamlarının devamında onlara rehberlik edecek, toplum ile yeniden bütünleşmesine yardım edecek, eğitimlerine devam etmelerini ve istihdama katılmalarını sağlayacak bir mentöre sahip olduklarından da emin olmak gerekmektedir. Bu mentör aile üyesi veya akrabalarından biri olabileceği gibi güvenilir bir üçüncü kişi de olabilir. Ancak mentörün vaka yönetiminde görevli kişi veya ekip ile irtibatla olması beklenmektedir.

Bazı yargı alanlarında gençlere 21 yaşına kadar çocuk koruma sistemi tarafından destek verileceğine ilişkin yasalar bulunmaktadır⁵³. Bununla beraber söz konusu yaş kriteri genişletilerek kendi kendine yeterlilik sağlama noktasına gelinceye kadar gencin desteklenmesi

⁵⁰ Herz, Lee, Lutz, Stewart, Tuell & Wiig, s. 41.

⁵¹ Kolivoski, Barnet & Abbott, s. 22.

⁵² *İbid.*

⁵³ Herz, Lee, Lutz, Stewart, Tuell & Wiig, s. 43.

gerektiği fikri benimsenmiştir. Kendi kendine yeterlilik kriteri ise yetişkinlerle sağlıklı ve kalıcı ilişkiler kurmak; barınma, beslenme vb. temel ihtiyaçlarını karşılamak ve bir işe girebilecek düzeyde mesleki eğitime sahip olma veya üniversite eğitimi seçeneğinin bulunması anlamına gelmektedir⁵⁴. Dolayısıyla her ne kadar gencin kapalı kurumlardan tahliyesi beklenen ve istenen bir sonuç olsa da gençlerin kurumdan çıktıktan sonra topluma optimum düzeyde uyum sağlaması da kritik öneme sahiptir. Bu nedenle vaka yönetimi sırasında tahliye sonrasına ilişkin planlamaların da yapılması gerekmektedir.

3. Uygulama Modeli'nin Başarı Değerlendirmesi

Kesişme Noktasındaki Gençlere Yönelik Uygulama Modeli halihazırda 100'den fazla idari bölgede uygulanmakta olup Çocuk Adalet Reformu Merkezi tarafından bu bölgelerde uygulanan çeşitli programlar incelenerek Uygulama Modeli'nin güçlü ve zayıf yönleri saptanmıştır.

a. Uygulama Modeli'nin Güçlü Yönleri

Çocuk Adalet Reformu Merkezi'nin belirlemiş olduğu 41 yargı alanından elde edilen sonuçlara göre;

- Kesişme noktasındaki gencin erken tespit edilmesi yargı alanlarının %93'ü,
- Çocuk koruma ve adalet sistemleri arasında bilgi paylaşımının geliştirilmesi yargı alanlarının %93'ü,
- Çocuk koruma ve adalet sistemleri arasında koordineli vaka yönetimi ve denetimi yargı alanlarının %88'i,
- Diversiyon seçeneğinin değerlendirilmesi uygulaması yargı alanlarının %80'i,
- Karar alma sürecinde gencin katılımını artırma uygulaması yargı alanlarının %78'i

tarafından en fazla öncelik verilen uygulamalar arasında yer almışlardır⁵⁵. Aynı şekilde yargı alanlarının açık uçlu sorulara verdiği cevaplardan çocuk koruma ve adalet sistemlerinin yanı sıra diğer sistemler arasında da sağlanan işbirliği ve bilgi paylaşımının yararlı olduğu sonucuna

⁵⁴ Herz, Lee, Lutz, Stewart, Tuell & Wiig, s. 43.

⁵⁵ Herz & Dierkhising, s. 14.

ulaşılmaktadır⁵⁶. Buna karşılık bazı yargı alanları sistemler arasındaki iletişim ve bilgi paylaşımını zorluk olarak nitelendirmiş; özellikle personellerin eski alışkanlıklarını devam ettirme konusunda direnç gösterdiklerini belirtmişlerdir⁵⁷.

Uygulama Modeli uzmanları söz konusu 41 yargı alanına ziyarette bulunarak pozitif gelişim sağlanan uygulamalar hakkında ayrıca bilgi toplamışlardır. Buna göre Uygulama Modeli takip edilerek kesişme noktasındaki gencin sosyal aktivitelere katılımı, okula devamı ve akademik başarısının arttığı; sağlık sorunları, madde kullanımı ve davranış problemlerinin azaldığı; yargılama öncesi tutuklamanın da azaldığı gözlemlenmiş ve raporlanmıştır⁵⁸.

b. Uygulama Modeli'nin Zayıf Yönleri

Kesişme Noktasındaki Gençlere Yönelik Uygulama Modeli'nin tatbiki sonucu başarıya ulaşıldığı gibi bazı konularda zorluklar yaşandığı tespit edilmiştir. Öncelikle çocuk koruma, adalet, eğitim, sağlık vb. tüm alanlardaki kurumlar farklı bir dil (teknik terim ve terminoloji) kullanmakta; farklı uygulama ve sistemlerden faydalanmaktadırlar. Dolayısıyla çoğu kez yanlış anlaşılmalara ve karışıklıkların meydana geldiği; etkili bir iletişim sağlanamadığı ve kritik öneme sahip fırsatların kaçırıldığı belirtilmiştir⁵⁹. Benzer şekilde her sistemin farklı rollere sahip olması, herkesi ortak bir görüş çerçevesinde birleştirmek ve protokol ve prosedürleri bu görüşe uygun şekilde güncellemek noktasında sıkıntılara yol açmıştır⁶⁰.

Uygulama Modeli uzmanları bahsi geçen sıkıntıları gidermek amacıyla tüm bu araştırmadan elde edilen verilerle bazı sonuçlara ulaşmışlardır. Öncelikle herkese uyan standart bir modelin mümkün olmadığı; her yargı yerinin kendi şartları ve ihtiyaçlarına göre güncellenen ve eğitimlerin de bu yönde şekillendiği bir model oluşturmaları gerektiği saptanmıştır⁶¹. Özellikle eski alışkanlıklara dönme olasılığını azaltmak için personellerin devamlı eğitim almaları; güncel bilgi ve gelişmelerden haberdar olmaları sağlanmalıdır. Bununla birlikte kesişme noktasındaki gençlere özgü dava sürecinin karmaşık yapısı kurumlar üzerinde aşırı bir iş yüküne sebep olduğu görülmektedir. Dolayısıyla iş yükünün kurumlar arası dengeli bir şekilde

⁵⁶ Herz & Dierkhising, s. 15.

⁵⁷ *Ibid.*

⁵⁸ Herz & Dierkhising, s. 18.

⁵⁹ Herz & Dierkhising, s. 20.

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ Herz & Dierkhising, s. 21.

paylaştırmak ve mümkünse ek birimler oluşturarak mevcut birimlerin iş yükünü azaltmak önemlidir.

SONUÇ

Çocuk yargılaması ile yetişkin yargılaması arasında hizmet ettikleri amaca yönelik çok önemli bir fark bulunmaktadır. Yetişkin yargılamasında “yargıç, kararı ile bozulan adalet duygusunu tamir eder; çocukların yargılamasında yargıç, çocuğu suça iten sebepleri tespit eder; kararını ise bu etmenleri ortadan kaldırmak için verir⁶²”. Dolayısıyla çocuk adalet sisteminde verilecek tepkinin amacı çocuğu cezalandırmak değil; aksine, çocuğun içinde bulunduğu durumu iyileştirerek, suç işlemeyi bir yaşam biçimi haline getirmesini önlemektir.

Kötü muamele ve suça yönelme arasındaki ilişkinin var olduğuna dair araştırmaların yoğunluğu, çocuğun üstün yararının korunması amacıyla hareket eden çocuk koruma ve adalet sistemlerinin birlikte hareket etmeleri; koordineli ve işbirliği içerisinde çalışmalarını gerektiğine işaret etmektedir. Hem Sistemlerin Entegrasyon Projesi hem de Kesişme Noktasındaki Gençlere Yönelik Uygulama Modeli söz konusu reform girişimini destekleyecek nitelikte yapısal temeller inşa etmişlerdir. Uygulama Modeli bir adım daha ileri giderek çocuk koruma ve adalet sistemlerinin birlikte nasıl çalışması gerektiğine ilişkin bir standart sunmaya çalışmıştır. Bu reform girişimini destekleyen ve alanda çalışmalarını sürdürmek isteyen yargı alanları ise belirlenen standartlara uygun kapsamlı bir dizi yeni uygulama geliştirmiştir. Dolayısıyla sistemlerin entegrasyonu konusunda Amerika’da yaşan olumlu ve olumsuz tecrübelerden istifade etmek mümkün hale gelmiştir.

⁶² Kunter, Yenisey & Nuhoğlu, s. 1207.

KAYNAKÇA

- Atılğan, A. & Atılğan, E. (2009). “Çocuk Hakları Paradigması ve Çocuk Ceza Yargılamasına Hakim Olan İlkeler Açısından Türkiye’deki Düzenleme ve Uygulamaların Değerlendirilmesi”, İnsan Hakları Ortak Platformu, Ankara.
- Bartollas, C. & Schamelleger, F. (2017). Çocuk Suçluluğu, İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Basut, E. & Erden, G. (2005). “Suça Yönelen ve Yönelmeyen Ergenlerin Stres Belirtileri ve Stresle Başa Çıkma Örüntüleri Yönünden İncelenmesi”, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 12(2), pp. 48-55.
- Haight, W., Bidwell, L., Choi, W. S. & Cho, M., “An Evaluation of the Crossover Youth Practice Model (CYPM): Recidivism Outcomes for Maltreated Youth Involved in the Juvenile Justice System”, Children and Youth Services Review, 65, 2016, pp. 78-85.
- <https://cjjr.georgetown.edu/wp-content/uploads/2016/06/Evaluation-of-CYPM-Recidivism-Outcomes.pdf> (e.t. 10.01.2020).
- Heldman, J. K. (2006). A Guide to Legal and Policy Analysis for Systems Integration, CWAL Press.
- https://rfknrcjj.org/images/PDFs/A_Guide_to_Legal_and_Policy_Analysis_for_Systems_Integration.pdf (e.t. 10.01.2020).
- Herz, D. C. & Dierkhising, C. B. (2019). OJJDP Dual System Youth Design Study: Summary of Findings and Recommendations for Pursuing a National Estimate of Dual System Youth, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention; U.S. Department of Justice.
- <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/ojjdp/grants/252717.pdf> (e.t. 10.01.2020).
- Herz, D., Lee, P., Lutz, L., Stewart, M., Tuell, J. & Wiig, J. (2012). *Addressing the Needs of Multi-System Youth: Strengthening the Connection between Child Welfare and Juvenile Justice*, Washington, D.C.: Center for Juvenile Justice Reform.
- https://cjjr.georgetown.edu/wp-content/uploads/2015/03/MultiSystemYouth_March2012.pdf (e.t. 10.01.2020).
- Junger-Tas, J. (2006). “Trends in International Juvenile Justice: What Conclusions Can be Drawn?”, in *International Handbook of Juvenile Justice*, J. Junger-Tas and S. H. Decker (eds.), Springer, pp. 505–532.
- https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-0-387-09478-6_20 (e.t. 11.01.2020).

Kolivoski, K. M., Barnet, E. & Abbott, S. (2015). The Crossover Youth Practice Model (CYPM) in Brief: Out-of-Home Placements and Crossover Youth, Georgetown University Center for Juvenile Justice Reform.

<https://cjjr.georgetown.edu/wp-content/uploads/2015/11/CYPM-in-Brief-Out-of-Home-Placements-and-Crossover-Youth.pdf> (e.t. 16.01.2020).

Kunter, N., Yenisey, F. & Nuhoglu, A. (2006). Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul: Beta Yayınları.

Lutz, L., Stewart, M., Legters, L., & Herz, D. (2015). The Crossover Youth Practice Model: An Abbreviated Guide, Georgetown University Center for Juvenile Justice Reform.

<http://cjjr.georgetown.edu/wp-content/uploads/2015/09/CYPM-Abbreviated-Guide.pdf> (e.t. 10.01.2020).

Özgentürk, İ. (2014). “Çocuk İstismarı ve İhmal”, International Journal of Human Sciences, 11(2), pp. 265-278.

https://www.researchgate.net/publication/269525806_Cocuk_istismari_ve_ihmal (e.t. 10.01.2020).

Robert F. Kennedy National Resource Center for Juvenile Justice (2014). From Conversation to Collaboration: How Child Welfare and Juvenile Justice Agencies Can Work Together to Improve Outcomes for Dual Status Youth.

<http://www.modelsforchange.net/publications/539> (e.t. 10.01.2020).

Uluğtekin, Sevda, Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2004.

http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/cocuk_mahkemeleri.pdf (e.t. 27.02.2019).

UNICEF, “Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması”, 2010.

<http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf> (e.t. 09.08.2019).

Wiig, J. K., & Tuell, J. A. (2004, rev. 2008). Guidebook for juvenile justice and child welfare system coordination and integration: A framework for improved outcomes. Washington, D.C.: Child Welfare League of America Press.

https://facjj.ojp.gov/ojpasset/Documents/Guidebook_for_JJ_CW_3rd_Ed.pdf (e.t. 10.01.2020).

World Health Organization, “Child Maltreatment”, 2017.

https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/child/Child_maltreatment_infographic_EN.pdf?ua=1 (e.t. 09.08.2019).